	Комунальний заклад **«КРИВОРІЗЬКИЙ ФАХОВИЙ МЕДИЧНИЙ КОЛЕДЖ»** **Дніпропетровської обласної ради** **СИЛАБУС**
Освітній компонент	**Основи екології та профілактичної медицини**
Освітньо-професійна програма	Сестринська справа
Освітньо-професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
Спеціальність	І 5 Медсестринство
Галузь знань	І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
Статус освітнього компонента	Вибіркова
Форма навчання	Очна (денна)
Рік навчання / семестр	ІІІ курс, 6 семестр
Кількість кредитів ECTS/обсяг	Кредитів – 3 Усього годин – 90 Лекції – 16 Практичні заняття –38 Самостійна робота – 36
Викладач	
E-mail	
Анотація до курсу	Освітній компонент «**Основи екології та профілактичної медицини**» спрямований на формування у студентів ОПП «Сестринська справа» розуміння взаємозв'язку між станом довкілля, умовами життя та здоров'ям людини. Вивчення курсу допомагає майбутнім медичним сестрам і медичним братам розпізнавати чинники ризику, пояснювати їхній вплив на організм та застосовувати профілактичні заходи у професійній діяльності й повсякденному житті. Зміст дисципліни охоплює основи екології, гігієни повітря, води, ґрунту, житла та харчування. Розглядаються вплив природних, техногенних і соціальних чинників на здоров'я населення, гігієнічні потреби різних вікових груп, основи здорового способу життя та профілактика захворювань. Особлива увага приділяється створенню безпечного середовища в закладах охорони здоров'я, запобіганню інфекціям, професійним ризикам медичних працівників, безпечному збиранню медичних відходів і зменшенню забруднення довкілля залишками лікарських засобів. Практична підготовка передбачає виконання доступних гігієнічних вимірювань, аналіз навчальних протоколів дослідження води та показників мікроклімату, оцінювання умов перебування пацієнтів і праці медичного персоналу.
Мета та завдання курсу	**Метою вивчення освітнього компонента «Основи екології та профілактичної медицини»** є

	формування здатності застосовувати знання основи екології, гігієни та профілактичної медицини для збереження здоров'я пацієнтів, населення і медичних працівників та зменшення негативного впливу медичної діяльності на довкілля. 1. Пояснювати взаємозв'язки в екосистемах і вплив природних, техногенних та соціальних чинників на здоров'я. 2. Навчити оцінювати типові гігієнічні ризики за спостереженнями, вимірюваннями й навчальними протоколами досліджень. 3. Відпрацювати вибір профілактичних заходів у побуті, громаді та закладі охорони здоров'я. 4. Сформувати навички екологічно відповідальної поведінки, безпечного збирання медичних відходів і комунікації з пацієнтом. 5. Розвивати вміння користуватися достовірними джерелами, документувати результати та працювати в команді. Обов'язковим завданням постає формування компетентностей заявлених у Стандарті фахової передвищої освіти зі спеціальності І5 Медсестринство галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр»: **ЗК4** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. **ЗК6** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. **ЗК8** Здатність до міжособистісної взаємодії. **СК1** Здатність до застосовування професійних стандартів та нормативно-правових актів у повсякденній медичній практиці. **СК3** Здатність до самоменеджменту у професійній медичній діяльності. **СК4** Здатність до співпраці з пацієнтом, його оточенням, з іншими медичними й соціальними працівниками на засадах сімейно-орієнтованого підходу, враховуючи особливості здоров'я чи перенесені хвороби та фізичні, соціальні, культурні, психологічні, духовні чинники і фактори довкілля, здійснювати санітарно-просвітницьку роботу. **СК8** Здатність до використання інформаційного простору та сучасних цифрових технологій в професійній медичній діяльності. **СК9** Здатність до використання сукупностей професійних навичок (умінь) при підготовці та проведенні діагностичних досліджень та застосовування фармакологічних засобів у професійній діяльності. **СК12** Здатність до безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (освіта впродовж життя). **СК13** Здатність до використання професійно

	профільованих знань, умінь та навичок для здійснення санітарно-гігієнічних і лабораторних досліджень, протиепідемічних та дезінфекційних заходів. **СК14** Здатність до дотримання принципів медичної етики та деонтології.
Програмні результати навчання	**РН2**. Застосовувати сучасні цифрові та комунікативні технології для пошуку інформації та документування результатів професійної діяльності. **РН3**. Застосовувати основні положення законодавства в охороні здоров'я. **РН4.** Вести медичну документацію відповідно за формами, встановленим нормативно-правовими документами. **РН5**. Дотримуватися правил охорони праці та безпеки життєдіяльності **РН8**. Вживати заходи спрямовані на створення безпечного лікарняного середовища та дотримання лікувально-охоронного режиму, в інтересах збереження власного здоров'я та зміцнення здоров'я пацієнта . **РН15.** Надавати консультативну допомогу та здійснювати навчання населення щодо здорового способу життя, наслідків нездорового способу життя, важливості збільшення фізичної активності та здорового харчування, вакцинації; забезпечувати реабілітацією реконвалесцентів та диспансеризацією пацієнтів.

Зміст курсу

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНИХ РОБІТ

№ з/п	Тема	Кількість годин	
		Лекції	Сам. роб
1	Основи екології та профілактичної медицини. Екосистеми, біосфера, екологічні чинники, сталий розвиток, підхід «Єдине здоров'я». Рівні профілактики.	2	
	Екологічні чинники та закономірності їх впливу на організм людини.		2
	Первинна, вторинна і третинна профілактика: сутність та значення для збереження здоров'я населення.		2
2	Повітря, клімат і здоров'я. Промислове забруднення, пил, мікроклімат, вентиляція, освітлення, шум. Вразливі групи населення.	2	
	Основні джерела забруднення атмосферного повітря та їх вплив на здоров'я населення промислових регіонів.		2
	Вплив погоди та клімату на організм людини. Акліматизація та профілактика порушень адаптації		2
3	Гігієна води та водопостачання. Показники якості, водний шлях передачі інфекцій, очищення й знезараження, безпечне зберігання.	2	
	Захворювання, пов'язані з мікробним забрудненням і хімічним складом питної води.		2
	Основні методи очищення та знезараження питної води, їх		2

	можливості й обмеження		
4	Ґрунт і відходи. Забруднення довкілля, побутові, медичні та фармацевтичні відходи, принципи їх роздільного збирання.	2	
	Роль ґрунту в поширенні інфекційних і паразитарних захворювань. Самоочищення ґрунту.		2
	Медичні та фармацевтичні відходи як джерела забруднення довкілля: екологічні й гігієнічні ризики.		2
5.	Гігієна житла та населених пунктів. Урбанізація, промислові території, вогкість, пліснява, доступність безпечного середовища	2	
	Урбанізація та її вплив на умови життя і здоров'я населення.		2
	Гігієнічне значення опалення, вентиляції, освітлення та вологості житлових приміщень.		3
6	Гігієна закладів охорони здоров'я. Безпечне середовище, вода, санітарія, гігієна рук, прибирання та інфекційний контроль.	2	
	Гігієнічні вимоги до розміщення, планування та облаштування закладів охорони здоров'я.		2
	Чинники лікарняного середовища, що сприяють поширенню інфекцій, та основні напрями їх усунення.		3
7	Гігієна праці медичних працівників. Біологічні, хімічні, фізичні, ергономічні й психосоціальні ризики та профілактика.	2	
	Професійні шкідливості в роботі медичної сестри / медичного брата та їх вплив на здоров'я.		2
	Фізіологічні основи праці та відпочинку. Перевтома, професійний стрес і емоційне вигорання.		3
8	Екологічні ризики надзвичайних ситуацій. Порушення водопостачання, забруднення, укриття, переміщення населення, комунікація ризиків.	2	
	Екологічні та санітарно-гігієнічні наслідки техногенних аварій, стихійних лих і воєнних дій.		2
	Гігієнічні вимоги до водопостачання, харчування та умов проживання населення в місцях тимчасового розміщення й укриттях.		3
	Разом	16	36

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема	Години
01	Збір відомостей про умови життя, праці та повсякденні звички пацієнта. Виявлення чинників довкілля, що можуть впливати на його здоров'я. Визначення вразливих груп населення. Планування сестринських профілактичних заходів за навчальними ситуаціями.	4
02	Контроль температури й вологості повітря в палаті. Визначення потреб пацієнта щодо провітрювання, освітлення, тиші та теплового комфорту. Навчання способів зменшення впливу пилу, тютюнового диму й забрудненого повітря. Профілактика перегрівання та переохолодження в різних груп пацієнтів.	4
03	З'ясування доступності безпечної питної води для пацієнта. Допомога в дотриманні рекомендованого питного режиму з урахуванням призначень і обмежень. Навчання правилам зберігання води та гігієни питного посуду. Розбір ситуацій щодо профілактики захворювань під	4

	час погіршення якості води й перебоїв водопостачання.	
04	Виявлення побутових ризиків за описом умов проживання: вогкість, пліснява, пил, недостатнє освітлення, перешкоди для пересування. Визначення потреб дітей, людей старшого віку та маломобільних пацієнтів. Навчання родини підтриманню чистоти, організації місця догляду й допомозі пацієнтові в дотриманні особистої гігієни.	4
05	Виявлення побутових ризиків за описом умов проживання: вогкість, пліснява, пил, недостатнє освітлення, перешкоди для пересування. Визначення потреб дітей, людей старшого віку та маломобільних пацієнтів. Навчання родини підтриманню чистоти, організації місця догляду й допомозі пацієнтові в дотриманні особистої гігієни.	4
06	Збір інформації про харчові звички та труднощі з придбанням, приготуванням і споживанням їжі. Виявлення потреби в додатковому консультуванні. Пояснення принципів здорового харчування та допомога в дотриманні призначених рекомендацій. Навчання пацієнта й родини правилам харчової безпеки та профілактики харчових отруєнь.	4
07	Виявлення ризиків для пацієнта в палаті. Виконання гігієни рук, вибір засобів індивідуального захисту за навчальними ситуаціями. Дотримання правил роботи з чистими та використаними предметами догляду й білизною. Навчання пацієнтів і відвідувачів гігієнічних правил. Повідомлення про виявлені порушення та визначення коригувальних дій у межах сестринської компетентності.	4
08	Виявлення професійних ризиків під час догляду за пацієнтом. Відпрацювання ергономічних прийомів роботи. Розбір алгоритму дій після випадкового контакту з біологічними рідинами. Визначення ознак перевтоми, способів її профілактики та звернення по підтримку..	4
09	Визначення потреб у навчанні. Підготовка пам'яток і проведення рольових бесід щодо особистої гігієни, сну, рухової активності та зменшення поведінкових ризиків. Перевірка розуміння рекомендацій методом зворотного пояснення. Визначення першочергових потреб пацієнта у воді, харчуванні, гігієні та допомозі під час перебування в укритті або тимчасового переміщення.	4
010	Підсумкове заняття**.** Розв'язання комплексної ситуаційної задачі: виявлення ризиків для пацієнта, визначення його потреб, планування сестринських профілактичних заходів та пояснення рекомендацій пацієнтові або родині.	2
	Разом:	38 год

Пререквізити	Біологія, хімія, анатомія та фізіологія людини,
Кореквізити	Основи медсистринства, основи мікробіології,
Постреквізити	Медсестринство у внутрішній медицині, педіатрії, інфектології, виробнича та переддипломна практика
Методи навчання	Проблемні лекції, демонстрації, практичні вимірювання, аналіз протоколів, ситуаційні задачі, робота в малих групах, рольові бесіди, навчальні аудити, індивідуальні завдання з коротким захистом.
Методи контролю	Усне й письмове опитування, тестування, перевірка протоколів і самостійних робіт, оцінювання практичних дій за чеклистом, розв'язання ситуаційної задачі.
Види контролю	тематичний та підсумковий контроль відповідно до навчального плану

Перелік практичних навичок та умінь
1. Визначати природні, техногенні та соціальні чинники, що впливають на здоров'я людини. 2. Виявляти джерела забруднення довкілля та можливі шляхи впливу забруднювачів на організм за умовами ситуаційної задачі. 3. Визначати групи населення, найбільш уразливі до впливу конкретних екологічних чинників. 4. Обирати заходи первинної, вторинної та третинної профілактики для запропонованої навчальної ситуації. 5. Вимірювати температуру повітря у приміщенні та фіксувати результати вимірювань. 6. Визначати відносну вологість повітря за допомогою гігрометра або психрометра. 7. Оцінювати показники мікроклімату приміщення шляхом порівняння з відповідними гігієнічними нормативами. 8. Оцінювати освітлення та вентиляцію приміщення за результатами спостережень і наданими навчальними даними. 9. Обґрунтовувати заходи поліпшення повітряного середовища й мікроклімату житлових приміщень і лікарняних палат. 10. Демонструвати підготовку посуду, маркування та відбір навчальної проби води відповідно до інструкції лабораторії. 11. Вимірювати pH безпечної модельної проби води за допомогою pH-метра та записувати результат. 12. Аналізувати навчальні протоколи дослідження питної води, зіставляти показники з нормативами та пояснювати межі висновків за окремими показниками. 13. Обирати профілактичні заходи у разі погіршення якості води або порушення водопостачання за умовами ситуаційної задачі. 14. Оцінювати ризики забруднення ґрунту за описом території та навчальними результатами досліджень. 15. Розподіляти чисті навчальні зразки медичних відходів за видами відповідно до встановлених вимог. 16. Добирати пакування, маркування та засоби індивідуального захисту для безпечного збирання медичних відходів. 17. Демонструвати безпечні дії з муляжами гострих медичних виробів і послідовність дій у разі аварійної ситуації за навчальною стандартною операційною процедурою. 18. Виявляти помилки у зберіганні та поводженні із залишками лікарських засобів, пояснювати їхні можливі наслідки для довкілля. 19. Оцінювати гігієнічні умови житла за планом, описом або контрольним переліком, виявляти ризики вогкості, плісняви, пилу й шуму. 20. Складати рекомендації щодо поліпшення умов проживання з урахуванням віку, стану здоров'я та потреб мешканців. 21. Аналізувати навчальний добовий раціон з урахуванням віку, фізичної активності та основних принципів раціонального харчування. 22. Виявляти порушення умов зберігання, приготування та споживання харчових продуктів за описом навчальної ситуації. 23. Визначати можливі причини харчового отруєння в ситуаційній задачі та обґрунтовувати заходи запобігання подібним випадкам. 24. Проводити навчальне оцінювання гігієнічного стану лікарняної палати за контрольним переліком. 25. Виявляти порушення в організації гігієни рук, прибирання та розмежування чистих і забруднених предметів; пропонувати коригувальні дії. 26. Визначати біологічні, хімічні, фізичні, ергономічні й психосоціальні ризики на робочому місці медичної сестри / медичного брата. 27. Добирати заходи професійного захисту та демонструвати безпечні робочі прийоми в навчальних ситуаціях. 28. Готувати інформаційні пам'ятки щодо здорового способу життя та профілактики

захворювань із використанням достовірних джерел.
29. Проводити навчальну профілактичну бесіду з пацієнтом або членами його родини та перевіряти розуміння рекомендацій методом зворотного пояснення.
30. Складати план профілактичних дій щодо безпечної води, харчування й особистої гігієни в умовах надзвичайної ситуації в межах компетентності медичної сестри / медичного брата.

Перелік питань до підсумкового контролю

1. Збирати відомості про побутові умови, харчування, спосіб життя та чинники довкілля, які можуть впливати на здоров'я пацієнта.
2. Виявляти потреби пацієнта у профілактичному навчанні з урахуванням його віку, стану здоров'я та умов проживання.
3. Визначати чинники ризику для здоров'я пацієнта, які можна зменшити шляхом зміни повсякденних звичок.
4. Планувати сестринські профілактичні заходи відповідно до виявлених потреб пацієнта.
5. Пояснювати пацієнтові вплив забрудненого повітря, тютюнового диму, пилу та побутових хімічних речовин на здоров'я.
6. Навчати пацієнта способів зменшення впливу несприятливих чинників довкілля в побуті.
7. Визначати потребу в додатковому захисті від спеки й холоду в дітей, людей старшого віку та пацієнтів із хронічними захворюваннями.
8. Пояснювати пацієнтам і членам їхніх родин заходи запобігання перегріванню та переохолодженню.
9. Контролювати температуру й вологість повітря в палаті та повідомляти про умови, що можуть погіршувати самопочуття пацієнтів.
10. Підтримувати комфортні умови перебування пацієнта: належне провітрювання, освітлення, чистоту та зниження шуму відповідно до режиму відділення.
11. Виявляти побутові небезпеки для пацієнта та пропонувати доступні способи створення безпечного домашнього середовища.
12. Пояснювати правила використання та зберігання питної води, зокрема під час перебоїв водопостачання.
13. Допомагати пацієнтові дотримуватися рекомендованого питного режиму з урахуванням призначень і можливих обмежень.
14. Збирати інформацію про харчові звички пацієнта та виявляти потребу в додатковому консультуванні щодо харчування.
15. Пояснювати основні принципи здорового харчування з урахуванням віку й індивідуальних потреб пацієнта.
16. Навчати пацієнта та його родину правилам безпечного зберігання і приготування їжі.
17. Допомагати пацієнтові дотримуватися особистої гігієни з урахуванням рівня його самостійності.
18. Навчати членів родини гігієнічного догляду за пацієнтом у домашніх умовах.
19. Виконувати гігієну рук і пояснювати пацієнтам та відвідувачам її значення для профілактики інфекцій.
20. Застосовувати засоби індивідуального захисту відповідно до характеру догляду та ризику контакту з біологічними рідинами.
21. Дотримуватися правил розмежування чистих і використаних предметів догляду, білизни та медичних виробів.
22. Здійснювати роздільне збирання медичних відходів на місці їх утворення відповідно до встановлених у закладі процедур.
23. Дотримуватися безпечних прийомів роботи з гострими медичними виробами та демонструвати дії після випадкового професійного контакту за навчальним алгоритмом.
24. Пояснювати пацієнтам правила зберігання ліків удома та екологічні ризики

неналежного поводження з їх залишками.
25. Застосовувати ергономічні прийоми під час догляду за пацієнтом для запобігання травмуванню й надмірному фізичному навантаженню.
26. Розпізнавати ознаки власної перевтоми та визначати способи її профілактики й своєчасного звернення по підтримку.
27. Допомагати пацієнтові визначати посильні зміни способу життя щодо сну, рухової активності та відмови від шкідливих звичок.
28. Готувати зрозумілі інформаційні матеріали з профілактики захворювань, використовуючи перевірені джерела.
29. Проводити коротку профілактичну бесіду та перевіряти, як пацієнт зрозумів рекомендації і чи може виконувати їх удома.
30. Визначати першочергові потреби пацієнта в безпечній воді, харчуванні, гігієні та допомозі під час надзвичайної ситуації й узгоджувати дії з медичною командою

Політика курсу

Опанування ОК «Основи екології та профілактичної медицини» передбачає систематичну участь здобувача освіти в освітньому процесі, підготовку до практичних занять, своєчасне та самостійне виконання навчальних завдань, дотримання принципів академічної доброчесності, професійної етики та правил безпеки.

Особлива увага приділяється формуванню вмінь виявляти чинники довкілля, що впливають на здоров'я пацієнта, визначати його потреби у профілактичній допомозі, підтримувати безпечні умови догляду та проводити просвітницьку роботу з пацієнтами й членами їхніх родин. Під час виконання практичних завдань здобувачі освіти мають дотримуватися послідовності сестринських дій, обґрунтовувати запропоновані профілактичні заходи та достовірно відображати результати своєї роботи.

Здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися правил використання навчального обладнання і засобів індивідуального захисту, вимог особистої та інфекційної безпеки. Відпрацювання навичок збирання медичних відходів проводиться з використанням чистих навчальних зразків і муляжів. Під час обговорення ситуацій догляду необхідно забезпечувати конфіденційність інформації про пацієнтів, поважати їхню гідність та уникати упередженого ставлення.

Пропущені заняття та невиконані обов'язкові види робіт відпрацьовуються відповідно до встановленого у Коледжі порядку. Використання цифрових ресурсів та інструментів ШІ допускається як допоміжний засіб навчання за умови перевірки достовірності інформації, самостійності виконання завдань і дотримання академічної доброчесності. Комунікація учасників освітнього процесу ґрунтується на взаємоповазі, відповідальності, партнерстві та професійній етиці.

Політика оцінювання

Оцінювання результатів навчання з освітнього компонента ««Основи екології та профілактичної медицини» за ОПП «Сестринська справа» здійснюється на засадах об'єктивності, систематичності, прозорості, академічної доброчесності та відповідності визначеним результатам навчання. Передбачено тематичне та підсумкове оцінювання. Під час оцінювання враховуються знання теоретичного матеріалу, уміння застосовувати їх у ситуаціях сестринського догляду, правильність і безпечність виконання практичних дій, обґрунтованість профілактичних заходів, якість виконання самостійної роботи та здатність пояснювати рекомендації пацієнтові й членам його родини.

«Відмінно» - 5 Здобувач освіти повно й правильно пояснює навчальний матеріал, розуміє зв'язок між чинниками довкілля та здоров'ям людини. Самостійно визначає ризики й потреби пацієнта, обґрунтовує доцільні сестринські профілактичні заходи. Практичні дії виконує послідовно, правильно та безпечно. Надає зрозумілі рекомендації пацієнтові, враховуючи його вік, стан здоров'я та умови життя. Самостійну роботу виконує в повному обсязі, формулює власні висновки та зазначає використані джерела.

«Добре» - 4 Здобувач освіти правильно відтворює основний навчальний матеріал, допускає окремі неточності, які виправляє після уточнювальних запитань. Визначає основні ризики та

потреби пацієнта, пропонує відповідні профілактичні заходи, проте не завжди повно їх обґрунтовує. Практичні дії виконує правильно й безпечно, потребуючи незначного коригування. Рекомендації пацієнтові зрозумілі, але можуть бути недостатньо індивідуалізованими. Самостійну роботу виконує з незначними недоліками.

«Задовільно» - 3 Здобувач освіти володіє основними поняттями, проте пояснює матеріал неповно, допускає помилки та потребує допоміжних запитань. За допомогою викладача визначає найважливіші ризики для пацієнта й обирає базові профілактичні заходи. Практичні дії виконує з підказками та коригуванням, дотримуючись основних вимог безпеки. Рекомендації пацієнтові мають загальний характер. У самостійній роботі розкриває основні питання, але висновки недостатньо обґрунтовані.

«Незадовільно» - 2 Здобувач освіти не засвоїв основного навчального матеріалу, допускає суттєві помилки в поясненні понять і профілактичних заходів. Не може визначити основні ризики та потреби пацієнта навіть за допомогою викладача. Не виконує необхідних практичних дій або допускає критичні помилки, що створюють загрозу безпеці. Надає неправильні рекомендації пацієнтові. Виконана самостійна робота не розкриває основних питань теми та не демонструє досягнення очікуваних результатів навчання.

Оцінювання тестових завдань:

Частка правильних відповідей	**Оцінка**
90–100 %	«Відмінно» - 5
75–89 %	«Добре» - 4
60–74 %	«Задовільно» - 3
Менше ніж 60 %	«Незадовільно» - 2

Результати тестування є одним зі складників оцінювання та не замінюють перевірки практичних умінь. У разі критичної помилки безпеки виконання практичного завдання припиняється; після пояснення й відпрацювання правильного алгоритму проводиться повторна перевірка навички.

Самостійна робота оцінюється під час опитування, обговорення відповідних тем та перевірки виконаних завдань. Порядок визначення підсумкової оцінки, відпрацювання пропущених занять і повторного оцінювання встановлюється відповідними положеннями Коледжу.

Інформаційні ресурси

1. Луцик О. Д., Чайковський Ю. Б. та ін. Гістологія Цитологія Ембріологія : підручник / за ред. О. Д. Луцика, Ю. Б. Чайковського. Вінниця: Нова Книга, 2022. 591 с.

2. Небесна З. М., Якубішина Л. В., Шутурма О. Я., Гетьманюк І. Б., Довгалюк О. І., Зікова Н. П. Гістологія, цитологія та ембріологія у запитаннях та відповідях : навч. посіб. Тернопіль : Укрмедкнига, 2021. 83 с.

3. Гетьманюк І. Б., Шутурма О. Я., Огінська Н. В., Якубишина Л. В., Грималюк О. І. Посібник для підготовки до здачі практичних навичок з гістології, цитології та ембріології : навч. посіб. Тернопіль : ТНМУ, 2023. 192 с.

Розглянуто та схвалено на засіданні циклової комісії фундаментальних медичних дисциплін та практичної підготовки

Протокол № ____ від «____» _____ 2026 р.

Голова ЦК _____ / _____ /

(підпис) (прізвище, ім'я)